

Oktober 2013

Screening av aktiviteter på 18 vård och omsorgs- boenden inom Stockholms stad

Demensinriktning

stockholm.se

Förord

Tack till alla er som deltagit i screeningen av aktiviteter inom vård- och omsorgsboenden.

Tack också till Stureby vård- och omsorgsboende som hjälpte oss att genomföra en pilotstudie och testa intervjufrågor och observationsmall.

Screening av aktiviteter på vård och omsorgsboenden med
demensinriktning inom Stockholms stad
Oktober 2013

Dnr:60201–312/2013
Utgivare: ÄLDREFÖRVALTNINGEN
Kontaktperson: Elisabeth Landström

Innehåll

Inledning	4
Bakgrund	4
Definition	5
Syfte och mål	5
Metod	5
Urval	6
Datainsamling	6
Avgränsning	6
Etiska överväganden	6
Tillvägagångssätt	6
Resultat	7
Intervjufrågor	7
Aktivitetsscheman	9
Observerade aktiviteter	10
Goda exempel	11
Bifynd	12
Slutord	12

Inledning

Aktiviteter har en central betydelse i livet för de flesta av oss och vi vet idag att aktivitet kan bidra till hälsa och välbefinnande. Många har en föreställning om att det inte förekommer så mycket social stimulans på vård och omsorgsboenden, att de flesta äldre sitter och halvsover framför en TV. Det finns inte mycket utforskat inom detta område och denna studie är en initial kartläggning inom ett relativt outforskat område - genomförande och omfattning av aktiviteter på vård och omsorgsboenden.

Bakgrund

I kommunfullmäktiges budget för 2013 prioriteras promenader och utevistelse under rubriken *Rehabilitering och förebyggande arbete*. Inom området aktiviteter/utevistelse finns inga målvärden/indikatorer eller aktiviteter fastställda.

Stockholms stads värdegrund¹

Äldreomsorgen i Stockholm ska präglas av självbestämmande, individualisering och valfrihet. Utformningen av det stöd som ges ska inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande, trygghet och meningsfullhet.

Området efterfrågas i den årliga brukarundersökningen med totalresultat för vård och omsorgsboende:

	2010	2011	2012
Nöjdhet med aktiviteter	56 %	61 %	65 %
Nöjdhet med utevistelse	42 %	43 %	53 %

Nationella värdegrunden²

Socialtjänstlagen 5 Kap. 4§ andra stycket och SOSFS 2012:3.

Socialnämnden ska verka för att äldre personer får möjlighet att ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra.

Personalen ska:

- beakta den äldre personens behov av socialt innehåll i insatserna
- skapa förutsättningar för den äldre personen att uppleva en meningsfull tillvaro, alltifrån möjligheten att utöva någon

¹ Kommunfullmäktige den 7 april 2008 (DNR 327-4347/2007).

² *Äldreomsorgens nationella värdegrund – ett vägledningsmaterial.* Socialstyrelsen (2012)

fysisk aktivitet till att han eller hon kan leva enligt sin kultur, livsåskådning och tro.

- bidra till att stärka den äldre personens självkänsla och tilltro till sin egen förmåga.

Nationella riktlinjer för vård och omsorg vid demenssjukdom³

Socialtjänsten bör erbjuda:

- personer med demenssjukdom möjlighet att delta i individuellt anpassade aktiviteter inklusive fysisk aktivitet
- en psykosocial miljö som kännetecknas av trygghet och tillgänglighet och där man kan få ett meningsfullt innehåll i dagen.

Definition

Med aktiviteter menas här:

Alla planerade och spontana aktiviteter som sker såväl i grupp som individuellt under dagen.

Syfte och mål

Påvisa vilka aktiviteter som förekommer, samt i vilken omfattning, på vård- och omsorgsboenden med demensinriktning inom Stockholms stad.

Belysa goda exempel för inspiration i det fortsatta utvecklingsarbetet inom området.

Metod

Denna studie har genomförts dels genom direkt observation ”på plats” i verksamheten och dels genom intervjuer av ledning och personal. Frågorna är övervägande öppna (kvalitativa) men även några slutna (kvantitativa) förekommer. För att undersöka förekomst av veckans planerade aktiviteter har aktivitetsscheman inhämtats.

³ Nationella riktlinjer för vård och omsorg vid demenssjukdom 2010 – stöd för styrning och ledning. Socialstyrelsen (2010)

Urval

Vård- och omsorgsboenden med demensinriktning, från samtliga stadsdelar och samtliga regiformer inom Stockholms stad.

3:e och 4:e verksamhetsnamnet i bokstavsordning per stadsdel, från sökmotorn *Jämför service* på stadens hemsida under juni 2013. Urvalet genererade 25 verksamheter av totalt 116 (22 %), men faktiskt antal blev 18 (16 %) på grund av avhopp och sjukdom. 4 verksamheter i egen regi, 9 verksamheter på entreprenad och 5 privata verksamheter.

På de 18 granskade enheterna fanns totalt 192 boende.

Datainsamling

Data i denna studie grundar sig enbart på information om de planerade aktiviteterna för vecka 41 2013 och de observerade aktiviteterna som genomfördes på onsdagen samma vecka. Resultaten är analyserade genom sammanställning och tolkning i växelverkan.

Avgränsning

Urvalet avgränsades till inriktningen demens, då vägledande riktlinjer finns framtagna för denna inriktning.

Boendes individuella genomförandeplaner har inte granskats på grund av att samtycke från de enskilda boende inte kunnat inhämtas. Vi har därför inte granskat om de utförda aktiviteterna överensstämmer med det som står i genomförandeplanen. Därav följer en avgränsning för att granska om att aktiviteterna är meningsfulla för den enskilde äldre.

Etiska överväganden

Observationerna har skett i nära samvaro med de boende för att inte skapa misstänksamhet och oro. Observationerna har skett i de gemensamma utrymmena på respektive enhet.

Tillvägagångssätt

Samtliga stadsdelsnämnder och verksamhetsledningar för entreprenader och privata verksamheter underrättades under juni 2013 om att äldreförvaltningen planerade att genomföra oanmäld screening av aktiviteter på ett urval av vård- och omsorgsboenden inom Stockholms stad, under hösten 2013.

Äldreförvaltningen gick ut med en förfrågan om hjälp med deltagande i screening till samtliga stadsdelar under maj 2013. En nätverksgrupp bestående av medarbetare från äldreförvaltningen

och några av stadsförvaltningarna bildades för uppdraget i juni 2013.

En halvdagsutbildning anordnades i metodhandledning och tillvägagångssätt veckan innan screeningen, för att få samsyn och likställighet i utförandet.

Intervjufrågorna grundas på de riktlinjer och rekommendationer som finns i den nationella värdegrunden och i de nationella riktlinjerna för vård och omsorg vid demenssjukdom. Frågorna och observationsschemat testades på ett vård och omsorgsboende två månader innan screeningen. Några justeringar gjordes därefter.

Den 9 oktober 2013 genomfördes screeningen (oanmält) på 18 vård- och omsorgsboenden under en och samma dag mellan kl. 09.00 och 17.00.

Muntlig och skriftlig information om aktivitetsstudien lämnades till personal, boende och anhöriga vid respektive enhet i anslutning till ankomsten.

Uppgifter samlade in om aktiviteter, från ledning och personal. Aktivitetsscheman och pågående aktiviteter inhämtades och dokumenterades.

Samtliga enheter har fått skriftlig återkoppling av resultatet.

Nätverksgruppen har haft återträff för att diskutera angelägna frågor som väckts under studiens genomförande.

Resultat

Intervjufrågor

Nio frågor ställdes till ledning och personal på respektive verksamhet.

Hur tar verksamheten tillvara de boendes önskemål om aktiviteter av olika slag?

Alla 18 verksamheterna uppger att de fångar upp de boendes önskemål av aktiviteter genom olika förfaranden såsom samtal med den boende och anhöriga samt genom lyhördhet att exempelvis att läsa av den boende, prova sig fram och skapa valmöjligheter.

11 verksamheter använder sig av levnadsberättelse för att få en bakgrundshistoria om den boende.

En verksamhet gör hembesök innan inflytt om det är möjligt.

En verksamhet genomför en årlig intervju med de boende.

Beskrivs den boendes önskemål av aktiviteter och personliga intresseområden i genomförandeplanen?

16 av 18 verksamheter uppger att de beskriver de boendes intressen och önskemål av aktiviteter i genomförandeplanen.

En verksamhet uppger att det inte alltid dokumenteras och en annan att detaljeringsgraden skiftar beroende på vem som dokumenterar.

Hur arbetar verksamheten för att stärka den boendes självkänsla och tilltro till sin egen förmåga?

Samtliga verksamheter arbetar för att stärka den boendes självkänsla och tilltro till sin egen förmåga i olika mån genom att bland annat uppmuntra och stödja de boende att delta i aktiviteter utifrån egen förmåga. Ordet "hjälpa" förekommer inte någonstans i redovisningen. Samtliga verksamheter har istället fokus på att stötta och assistera de boende att klara aktiviteter på egen hand. En av verksamheterna uppger också att de undviker aktiviteter som kan innebära misslyckande och försvagad självkänsla.

8 verksamheter arbetar utifrån någon omvårdnadsteori som beaktar den boendes självkänsla och tilltro till sin egen förmåga.

Hur skapas förutsättningar för utevistelse, aktiviteter och social samvaro?

Verksamheterna svarar att de skapar förutsättningar för utevistelse, aktiviteter och social samvaro genom:

(antal som svarat inom parantes)

- Planering, organisering, rutiner, veckoscheman (12)
- Schemaläggning, överlappningstid, personaltäthet (7)
- Aktivitetsanvariga (8)
- Miljö och material (12)
- Demenspengar (4)
- Ungdomsarbetare och annan extern samarbetspartner (5)
- Husdjur (3)
- Egen tid enligt avtal (2)

Hur sker planeringen av verksamhetens aktiviteter?

13 verksamheter uppger att planeringen görs

- veckovis/månadsvis av personal som har detta specifika ansvarsuppdrag ex. aktivitetsansvarig, aktivitetssamordnare, kulturombud, temacoach, aktivitetsgrupp (13).
- varje morgon av personalen på enheten (3).
- genom termins- och årsplanering, inte specificerat när och vem (2)

Finns ett skriftligt schema över verksamhetens planerade aktiviteter för denna vecka?

- Ja det finns ett skriftligt aktivitetsschema för veckan (13)
- Nej det finns inte (5)

Var och hur dokumenteras de olika aktiviteterna som den boende deltar i?

Samtliga verksamheter uppger att de dokumenterar de boendes deltagande i aktiviteter i den sociala dokumentationen.

På fem av enheterna förekommer även dokumentation över antalet deltagare genom signeringslistor.

Tre av verksamheterna dokumenterar endast deltagandet i promenad/utevistelse.

Hur säkerställs att de boende ges möjlighet till utevistelse och aktiviteter?

- använder signeringslistor för att säkerställa (7).
- genomför egenkontroll genom att granska dokumentationen bakåt för att säkerställa (6).
- har aktivitetsmöten som säkerställer detta (3).
- Aktivitetspersonal säkerställer (1)
- Utgår från veckoschemat (1)

Har verksamheten en process för aktiviteter i sitt kvalitetsledningssystem?

- Ja det finns en process i kvalitetsledningssystemet (9).
- Nej har inte någon sådan process (7).
- Kan inte med säkerhet besvara frågan (2).

Aktivitetsscheman

Två aktivitetsscheman inhämtades. Ett för de större planerade aktiviteter för alla boende inom verksamheten och ett över de planerade aktiviteterna för de boende på respektive enhet.

Alla omsorgsboenden har dock inte lokalmässiga förutsättningar att anordna större gemensamma aktiviteter.

Aktivitetsschema för boende inom hela verksamheten

11 verksamheter erbjöd gemensamma aktiviteter för de boende inom hela verksamheten.

6 verksamheter saknar gemensamhetsutrymme exempelvis samlingssal för att kunna hålla större gemensamma aktiviteter. En av dessa verksamheter genomförde gemensamma aktiviteter genom att samla boende från hela verksamheten på någon av våningsplanen.

En verksamhet har en stor samlingssal men inga gemensamma aktiviteter inplanerade där.

11 av verksamheterna erbjöd mellan en till tre större gemensamma aktiviteter dagen för granskningen. Det var totalt 18 boende från de 11 granskade enheterna som deltog i dessa aktiviteter denna dag.

Aktivitetsschema för boende inom enheten

På 10 av enheterna fanns ett veckoschema över aktiviteter för de boende på enheten. 8 av dessa hade även inplanerade aktiviteter för helgen.

Antal aktiviteter

- fyra planerade aktiviteter per dag (1).
- tre planerade aktiviteter per dag (1)
- två planerade aktiviteter per dag (5).
- en per dag (1)
- nio aktiviteter per vecka (1)
- fem per vecka (1)

De enheter som hade ett veckoschema hade totalt 245 deltagare i de olika aktiviteterna för dagen.

De enheter som inte hade ett veckoschema hade totalt 171 deltagare i de olika aktiviteterna för dagen.

En boende kan ha deltagit i flera aktiviteter, varför siffrorna inte ska utläsas som unika personer, endast deltagare.

Observerade aktiviteter

6 av 18 enheter hade promenad på schemat för dagen.

I realiteten genomförde 12 av 18 enheter promenader. 40 av totalt 192 boende (21 %) var ute på promenad denna dag. Därutöver fick 6 boende hjälp med promenad inomhus.

Följande fysiska aktiviteter, exklusive promenader, erbjöds enligt schema:

- 3 sittgymnastikgrupper, 10 deltog.
- 1 handträningsgrupp, ingen deltog.
- 1 qigonggrupp, 9 personer deltog
- 2 dansaktiviteter, ingen deltog.

På 7 enheter erbjöds det sång och musikaktiviteter på schemat för dagen. I realiteten genomfördes musik och sångaktiviteter på totalt 9 enheter.

På 8 enheter erbjöds högläsning i någon form på schemat för dagen. I realiteten genomfördes högläsning på 4 enheter.

På 5 enheter erbjöds aktiviteter med någon form av lek och spel på schemat. I realiteten erbjöd 9 enheter erbjöd någon form av socialt samspel genom Fiaspel, memory, frågesport, ordspråkslek, klossbygge, bollspel, korsord och bowling.

Övriga aktiviteter som erbjöds var damklubb, herrklubb, onsdagsklubb, frukostträffen, kulturcirkel. Inget deltagande har noterats i dessa aktiviteter.

På 9 enheter deltog de boende i någon form av vardagsnära aktivitet som t ex att vika servetter, skala äpplen/potatis, baka äppelkaka, duka, bära tvätt och dekorera en tårta.

På 6 enheter har TV tittande noterats som en aktivitet.

På 7 enheter har tidningsläsning noterats som aktivitet.

På 3 enheter finns en vårdhund.

Övriga aktiviteter som förekom vid enstaka tillfällen på någon av enheterna under dagen var provsmakning, tema färg och form, virka och sticka, fruktstund, hårläggning, massage, gångträning, filmvisning, taktil stimulans, besök hos frisören, balansträning, nätspel, hårvård och nagellack, dikter och böcker.

Goda exempel

Personalens ansvarsuppdelning för dagen i kök-, tvätt- och aktivitetsansvar vilket tydliggör vem som gör vad. En person som finns i köket under stor del av förmiddagen vilket skapar trygghet.

Kvällspersonal börjar sitt arbetspass med att följa med de boende på promenad och byter sedan om efteråt. Anhöriga har uppmanats att se till att boende har ”kläder efter väder”.

Framtagna rutiner för att säkerställa att de boende erbjuds aktiviteter och utevistelse genom aktivitetssigneringslista.

Strukturerad uppföljning av aktiviteter sammankopplat med brukarundersökning och samtal med slumpmässigt utvalda anhöriga. Aktiviteter är också en fråga i egenkontrollen.

Mäter/utvärderar aktiviteter genom verktyget Qualid, ett verktyg för att läsa av den boendes nöjdhet.

Ett väl fungerande samarbete med frivilligorganisationer som kommer regelbundet och håller i aktiviteter, även kvällar och helger.

En gång i veckan kommer sjukgymnast för att hålla i fysiska övningar såsom chigong, träning med hantlar, motionscykling etc.

Bifynd

Felaktig information i *Jämförservice*. Information om adress, telefonnummer och verksamhetens innehåll överensstämde inte på flera verksamheter.

Störande ljud från TV, radio och köksutrustning.

Många äldre satt länge i sina rullstolar utan lägesändring.

Slutord

I studien framträder en bild av en äldreomsorg där de äldre på flertalet enheter erbjuds ett varierat utbud av såväl individuella som gemensamma aktiviteter. Vid återföringsträffen uttryckte sig flertalet av de som genomfört screeningen, positivt om enheterna de besökt.

I studien har vi sett att det inte förekom så många fysiska aktiviteter dagen för granskningen. Det var företrädesvis lugna och stillsamma aktiviteter som erbjöds. På några enheter förekom gångträning denna dag, vilket är positivt.

Det är glädjande att det på så många av de screenade boendena finns rutiner för att arbeta strukturerat med aktiviteter, vilket skapar förutsättningar för aktiviteter och meningsfull vardag.